

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم انسانی

گروه علمی زبان شناسی و زبان های خارجی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته آموزش زبان فارسی

عنوان:

بررسی جایگاه و کاربرد زبان های فارسی و کردی در شهرستان

شیروان چرداول

استاد راهنما:

دکتر محمدرضا احمدخانی

استاد مشاور:

دکتر آرزو نجفیان

نگارش:

محمدرضا کمری

آذر ۱۳۹۰

تقدیم به

پدر و مادر مهربانم

همسرو

فرزندان عزیزم

و همه کسانی که شور آموختن در وجودم کاشتن

تقدیر و تشکر

با نام و یاد خداوند بخشنده‌ی مهربان مراتب قدردانی و سپاس خود را از زحمات و راهنمایی‌های پراح استاد گرانقدرم، جناب آقای دکتر محمد رضا احمد خانی و از وقت پرارزشی که بدون مضایقه در اختیار اینجانب قرار دادند، اعلام می‌دارم و نیز مراتب سپاس گذاری خود را از سر صدق و اخلاص تقدیم می‌دارم. به استاد گرانمایه سرکار خانم دکتر آرزو نجفیان که در مقام مشاور بنده را مرهون الطاف بی دریغ خود گرداندند و در مراحل مختلف پایان نامه از مشاوره و راهنمایی‌های ایشان بهره برده‌ام همچنین از زحمات دکتر حسین مهدی‌زاده و آقای شمس‌الدین شیروانی که در تحلیل آماری به اینجانب کمک نمودند تقدیر و تشکر می‌نمایم. در پایان از تمامی اساتید بزرگوار و همکلاسی‌های عزیزم در طول دوره کارشناسی ارشد و همه‌ی کسانی که که مرا در تکمیل پرسشنامه‌ها یاری نمودند بی نهایت سپاسگزارم. امیدوارم که در تمام مراحل زندگی موفق و موید باشند.

چکیده:

یکی از موضوعات بحث انگیزی که توجه بسیاری از محققان و کارشناسان را در دهه‌های اخیر به خود جلب کرده است بحث دو زبانی می‌باشد. هدف از انجام این تحقیق، این می‌باشد که پی ببریم وضعیت موجود در استفاده از دو زبان فارسی و کردی در موقعیت‌های رسمی و غیررسمی در شهرستان شیروان چرداول به چه صورت می‌باشد برای این منظور ۳۹۴ آزمودنی از مناطق مختلف شهرستان به صورت تصادفی انتخاب شدند آزمودنی‌ها براساس گروه‌های سنی (زیر ۱۱ سال کودک ۱۲ - ۱۶ نوجوان ۱۷ - ۲۹ جوان ۳۰ - ۵۰ میانسال و از ۵۱ سال به بالا) سطح تحصیلات (بیسواد، ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان، دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس، دکتر) و جنس (زن و مرد) انتخاب شدند. در این تحقیق از پرسشنامه الگوی پژوهشی پاراشر (۱۹۸۰) استفاده شده است. از آزمودنی‌ها خواسته شد که دو گونه‌ی زبان فارسی و کردی را براساس یک میزان چهار گزینه‌ای «همیشه» «اغلب» «بعضی وقتها» «هیچ وقت» مشخص کنند. پرسشنامه حاوی ۳۶ سوال که براساس درجه رسمیت حوزه‌ها (خانواده، دوستی، همسایگی، دادوستد، آموزشی، اداری) به ترتیب از غیررسمی به رسمی مرتب شدند، پس از جمع آوری پرسشنامه‌ها اطلاعات توسط کامپیوتر پردازش شدند. روش‌های آماری خی دو، کندال، آزمون تی جفت و واکاوی واریانس یک سویه جهت تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق به کار گرفته شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که اختلاف در استفاده از دو زبان کردی و فارسی توسط گروه‌های مختلف سنی و تحصیلی و جنسی از نظر آماری معنادار است.

کلید واژه: دو زبانی، جامعه‌شناسی زبان، زبان فارسی، زبان کردی، شیروان چرداول.

فصل اول: کلیات

۲	۱-۱ مقدمه
۴	۲-۱ مکان تحقیق
۵	۳-۱ اهمیت تحقیق
۵	۴-۱ اهداف تحقیق
۶	۵-۱ تعریف مساله و بیان سوالهای اصلی تحقیق
۷	۶-۱ فرضیه ها
۷	۷-۱ جغرافیای شهرستان
۸	۸-۱ تاریخ شهرستان
۱۱	۹-۱ پیکره ی تحقیق

فصل دوم: مبانی نظری و مروری بر تحقیقات پیشین

۱۴	۱-۲ مقدمه
۱۴	۲-۲ زبان ، گویش ، گونه
۱۸	۳-۲ تغییر زبان
۱۸	۴-۲ دو زبانگی
۲۰	۵-۲ دو زبان گونگی
۲۱	۶-۲ رابطه بین دو زبان گونگی و دو زبانگی
۲۱	۷-۲ جامعه زبانی
۲۲	۸-۲ مهمترین عوامل غیر زبانی که در پیدایش گوناگونی های زبان موثر هستند
۲۶	۹-۲ دو زبان گونگی در زبان فارسی
۲۸	۱۰-۲ حوزه و تجزیه و تحلیل حوزه ای
۳۳	نتیجه گیری

فصل سوم: روش تحقیق

۳۶	۱-۳ مقدمه
۳۶	۲-۳ آزمودنی ها
۳۸	۳-۳ روش و ابزار گرد آوری اطلاعات :
۳۸	۴-۳ روش نمونه گیری و تجزیه و تحلیل داده ها

۳۸.....	۳-۴-۱ روش نمونه گیری
۳۸.....	۳-۴-۲ روش تجزیه و تحلیل داده ها :
۳۹.....	۳-۵ روش های آماری

فصل چهارم: یافته های تحقیق

۴۱.....	۴-۱ مقدمه
۴۱.....	۴-۲ مقایسه سن
۵۰.....	۴-۳ مقایسه جنس
۵۳.....	۴-۴ مقایسه تحصیلات

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۶۴.....	۵-۱ مقدمه
۶۴.....	۵-۲ خلاصه
۶۵.....	۵-۳ نتیجه گیری
۶۷.....	۵-۴ کاربرد ها
۶۷.....	۵-۴-۱ کاربردهای نظری
۶۷.....	۵-۴-۲ کاربرد های عملی
۶۸.....	۵-۵ پیشنهاداتی برای مطالعات بعدی
۶۹.....	فهرست منابع و مآخذ
۶۹.....	الف) مراجع فارسی
۷۱.....	ب: مراجع انگلیسی

پیوست ها

۷۴.....	پرسشنامه فارسی
۸۰.....	پرسشنامه انگلیسی
۸۴.....	جدول f
۸۷.....	جدول خی دو
۸۸.....	جدول کندال
۸۹.....	Abstract

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۳۶.....	جدول ۳-۱ جمعیت شهرستان
۳۷.....	جدول ۳-۲ فراوانی و درصد آزمودنی ها در گروه های مختلف تحصیلی
۳۷.....	جدول ۳-۳ فراوانی و درصد آزمودنی ها در دو گروه جنسی
۴۱.....	جدول ۴-۱ توافقی مقایسه سن و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت های غیر رسمی
۴۲.....	جدول ۴-۲ آزمون آماری مقایسه سن و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت های غیر رسمی ..
۴۳.....	جدول ۴-۳ توافقی مقایسه بین سن و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت غیر رسمی
۴۴.....	جدول ۴-۴ آزمون آماری مقایسه سن و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت های غیر رسمی ..
۴۴.....	جدول ۴-۵ توافقی مقایسه بین سن و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت های رسمی
۴۵.....	جدول ۴-۶ آزمون آماری مقایسه سن و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت های رسمی
۴۶.....	جدول ۴-۷ توافقی مقایسه بین سن و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت های رسمی
۴۷.....	جدول ۴-۸ آزمون آماری مقایسه سن و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت های رسمی
۴۸.....	جدول ۴-۹ نتایج تحلیل واریانس برای مقایسه میزان استفاده از زبان کردی و فارسی در ارتباط با گروه های سنی در موقعیت های مختلف
۵۰.....	جدول ۴-۱۰ مقایسه میزان استفاده دو گروه زن و مرد در استفاده از زبان کردی در موقعیت های غیر رسمی
۵۰.....	جدول ۴-۱۱ مقایسه میزان استفاده دو گروه زن و مرد در استفاده از زبان فارسی در موقعیت های غیر رسمی
۵۱.....	جدول ۴-۱۲ مقایسه میزان استفاده دو گروه زن و مرد در استفاده از زبان کردی در موقعیت های رسمی
۵۱.....	جدول ۴-۱۳ مقایسه میزان استفاده دو گروه زن و مرد در استفاده از زبان فارسی در موقعیت های رسمی
۵۲.....	جدول ۴-۱۴ مقایسه میزان استفاده دو گروه زن و مرد در استفاده از زبان کردی ..
۵۲.....	جدول ۴-۱۵ مقایسه میزان استفاده دو گروه مردان و زنان در استفاده از زبان فارسی
۵۳.....	جدول ۴-۱۶ توافقی مقایسه بین سطح تحصیلات و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت های غیر رسمی ..
۵۴.....	جدول ۴-۱۷ آزمون آماری مقایسه سطح تحصیلات و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت های غیر رسمی

- جدول ۴-۱۸ توافقی مقایسه بین سطوح تحصیلات و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت های غیر رسمی ۵۴
- جدول ۴-۱۹ آزمون آماری مقایسه سطوح تحصیلات و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت های غیر رسمی ۵۵
- جدول ۴-۲۰ توافقی مقایسه بین سطوح تحصیلات و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت های رسمی ۵۶
- جدول ۴-۲۱ آزمون آماری مقایسه بین سطوح تحصیلات و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت های رسمی ۵۷
- جدول ۴-۲۲ جدول توافقی مقایسه بین سطوح تحصیلات و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت های رسمی ۵۷
- جدول ۴-۲۳ آزمون آماری مقایسه بین سطوح تحصیلات و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت های رسمی ۵۸
- جدول ۴-۲۴ نتایج واریانس برای مقایسه میزان استفاده از زبان فارسی در ارتباط با سطوح تحصیلات در موقعیت های مختلف ۵۹
- جدول ۴-۲۵ افراد تحصیل کرده در شهرستان شیروان چرداول در موقعیت های رسمی و غیر رسمی از هر دو زبان فارسی و کردی ۶۰
- جدول ۴-۲۶ جدول توافقی مقایسه بین سطوح تحصیلات و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت های رسمی ۶۱
- جدول ۴-۲۷ توافقی مقایسه سن و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت های غیر رسمی ۶۱
- جدول ۴-۲۸ توافقی مقایسه بین سن و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت های رسمی ۶۲

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۴۲.....	نمودار ۱-۴ مقایسه سن و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت‌های غیر رسمی
۴۳.....	نمودار ۲-۴ مقایسه بین سن و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت غیر رسمی
۴۵.....	نمودار ۳-۴ مقایسه بین سن و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت های رسمی
۴۶.....	نمودار ۴-۴ مقایسه بین سن و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت های رسمی
.....	نمودار ۵-۴ مقایسه بین سطح تحصیلات و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت های غیر رسمی
۵۳.....
.....	نمودار ۶-۴ مقایسه بین سطوح تحصیلات و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت های غیر رسمی
۵۵.....
۵۶...	نمودار ۷-۴ مقایسه بین سطوح تحصیلات و میزان استفاده از زبان کردی در موقعیت‌های رسمی
۵۸...	نمودار ۸-۴ مقایسه بین سطوح تحصیلات و میزان استفاده از زبان فارسی در موقعیت های رسمی

فصل اول

کلیات

۱- مقدمه

زبان پدیده‌ای است اجتماعی که زمان پیدایش آن به زمان شکل گرفتن، نخستین اجتماعات انسانی بر می‌گردد. در واقع زبان یکی از ضرورت‌های زندگی اجتماعی است و به کارگیری آن یکی از ویژگی‌های انسان اجتماعی به شمار می‌آید. در طول تاریخ مطالعه و توصیف زبان و گویش‌های محلی به عنوان موضوعی مهم مورد توجه بوده. و یکی از اهداف عمده علم زبان شناسی^۱ به شمار می‌رود. مطالعات علمی زبان نشان می‌دهد که تمام زبان‌ها و گویش‌ها به عنوان نظام‌های زبانی به یک اندازه توانا هستند. و برای رفع نیازهای ارتباطی گویش‌واران آنها کاملاً مناسب می‌باشد. و هیچ زبانی بر زبان دیگر یا گویش دیگر برتری ندارد. کشور ما ایران نیز کشوری چند زبانه با گویش‌ها و لهجه‌های مختلف است چرا که در داخل مرزهای سیاسی خود اقوام مختلفی را جای داده است. که هر کدام گویش و زبان خاص خود را دارند کردی، ترکی، آذری، لری از جمله این زبان‌ها و گویش‌ها می‌باشند. همانگونه که می‌دانیم زبان رسمی کشور ایران، زبان فارسی است. اهمیت و نقش این زبان به عنوان زبان رسمی و وسیله ارتباطی مشترک همه‌ی ایرانیان بر کسی پوشیده نیست چرا که گذشته از نقش ارتباطی‌اش این زبان همواره در طول تاریخ عاملی برای ایجاد وحدت و یکپارچگی میان اقوام مختلف این سرزمین بوده است. از این رو هر گونه تلاش در جهت حفظ و نگهداری این زبان ارزشمند و قابل ستایش است. با این وجود در کنار این زبان، زبان‌ها، گویش‌ها و لهجه‌های محلی متعددی وجود دارد که زبان مادری هر یک از اقوام ایرانی بوده. و بخشی از فرهنگ و هویت قومی آنان محسوب می‌شود. و هر کدام از این زبان‌ها و گویش‌ها ریشه در فرهنگ و تمدن کهن ایران زمین دارند. که یادگار گذشتگان این مرز و بوم است. شاعران، نویسندگان، اندیشمندان و هنرمندان بسیاری از گذشته تاکنون به این زبان‌ها لب به سخن گشوده‌اند، نگاشته‌اند، اندیشیده‌اند، آفریده‌اند و در نهایت با دیگران وداع کرده‌اند. علاوه بر این ارزش‌های اجتماعی فرهنگی این زبان‌ها می‌تواند در مطالعات تاریخی و ریشه‌شناختی زبان فارسی کمک شایانی نماید. چرا که بسیاری از ساختمان‌های دستوری و واژه‌های فارسی دوره‌ی باستان و میانه در این زبان‌ها محفوظ مانده. بنا بر این بر ماست که با مطالعه

^۱ linguistics

و بررسی در حفظ و نگهداری آنها گام برداریم. از طرف دیگر در این جهان همه چیز در حال تحول و دگرگونی است و زبان نیز از این قاعده مستثنی نمی باشد.

اصولاً تحول و دگرگونی زبان‌ها تحت تاثیر عوامل درون زبانی و برون زبانی از خصوصیات ذاتی هر زبان و گویش است عوامل مختلفی از جمله عوامل اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، روانشناختی و غیره در فرایند تغییر و تحول زبان دخیل هستند. در حال حاضر در تمام دنیا زبان‌های که به لحاظ اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، و علمی از ارزش و اعتبار بیشتری برخوردارند کاربرد بیشتری دارند. و روز به روز بر میزان کار بردشان افزوده می شود. اما از کار برد زبان‌ها و گویش‌های محلی که از ارزش و اعتبار کمتری برخوردارند کاسته می شود همچنین کاهش تعداد گویشو اران این زبان‌ها در چند دهه‌ی اخیر بی سابقه بوده است. معمولاً در همه‌ی نقاط جهان زبان رسمی کشورها نسبت به زبان‌ها و گویش‌های محلی از ارزش و اعتبار بیشتر برخوردار است. در ایران نیز زبان فارسی به دلیل اینکه زبان رسمی و آموزشی محسوب می شود از وجهه و اعتبار بالاتری نسبت به سایر زبان‌ها و گویش‌ها برخوردار است، به طور فزاینده‌ای بر دامنه و نفوذ و گسترش خود در تمام حوزه‌ها افزوده و از دامنه کاربرد و گسترش زبان‌های دیگر کاسته است. در شهرستان شیروان چرداول گویش‌ها و لهجه‌های گونا گونی وجود داشته است که بسیاری از آنها در گذر زمان به فراموشی سپرده شده است. آنچه که امروز باقی مانده است از حالت اصلی خود تغییر شکل یافته به طوری که در زمان حاضر کمتر گویشی می توان یافت که دست نخورده و یکی مانده باشد. هر چند به خوبی می دانیم تغییر و دگرگونی مسیر طبیعی زبان‌ها است. زبان به سان موجود زنده دائماً در حال دگرگونی است سرعت این تحول به عوامل بسیاری از قبیل بر خورد و ارتباط اقوام مختلف با یکدیگر تحول بشری و تغییر نحوه‌ی زندگی آنان وابسته است. در چند دهه‌ی اخیر توسعه روز افزون رسانه‌های ارتباط جمعی از قبیل رادیو، تلویزیون و باسواد شدن روستائیان و ارتباط بیشتر آنان با ساکنین شهرها و تاثیر پذیری شهرهای کوچک از پایتخت و عوامل بی شمار دیگری موجب نفوذ و تسلط روز افزون زبان فارسی بر زبان‌ها و گویش‌های محلی گردیده. گویش رایج در شیروان چرداول از گویش‌های کهن ایران است که در سالهای اخیر تحت تاثیر عوامل ذکر شده و همچنین زبان فارسی به سرعت در حال تحول و دگرگونی است. و روز به روز از تعداد گویش‌واران این زبان به دلیل گرایش به زبان فارسی

کاسته می‌شود هر روز با کاهش ارزش و اعتبار اجتماعی این زبان در مقابل زبان فارسی از کاربرد آن در حوزه‌های مختلف نیز کاسته می‌شود. پژوهش حاضر در واقع تلاشی است برای بررسی این مساله از طریق بررسی جایگاه و کاربرد هر یک از دو زبان فارسی و کردی در موقعیت‌های رسمی و غیر رسمی در میان جامعه زبانی شیروان چرداول و همچنین تاثیر عوامل اجتماعی سن، جنس، و سطح تحصیلات بر کاربرد این دو زبان بررسی گردد. امید است در نیل به این هدف توفیقی هر چند اندک حاصل نمود.

۱-۲ مکان تحقیق

زبان‌های ایرانی شاخه‌ای از خانواده‌ی زبانی (هند و اروپایی) است هر یک از این زبان‌ها در گذر زمان به طور جداگانه تطو و تحول یافته‌اند. و با اینکه اصل و ریشه‌ی همه‌ی آنها زبان واحدی بوده است. به تدریج از یک دیگر فاصله گرفتند و به صورت‌های متفاوتی در آمدند یکی از این زبان‌ها کردی است که همراه با زبان‌های دیگر نظیر فارسی، لری، بلوچی... و برخی دیگر در گذشته‌ای دور اندک اندک از زبان ایران باستان تحول یافته است و در نتیجه به صورت زبان‌های متمایز تغییر سیما داده اند.

شهرستان شیروان چرداول به مرکزیت شهر سرابله و با وسعت ۲۲۳۶ کیلومتر مربع ۱۱در صد کل مساحت استان ایلام را به خود اختصاص داده است. این شهرستان از شمال به کرمانشاه از جنوب به شهرستان دره شهر و قسمتی از استان لرستان از شرق به استان لرستان و از غرب به شهرستان ایلام و دره شهر محدود می‌شود. از لحاظ جمعیت بعد از شهرستان ایلام بزرگترین شهرستان استان می‌باشد بر اساس تقسیمات سیاسی استان در سال ۱۳۸۵ شهرستان شامل سه بخش، مرکزی (چرداول) شیروان، هلیلان است بخش مرکزی چرداول شامل سه دهستان آسمان آباد، شباب، بیجنوندمی باشد در بخش شیروان شامل دهستان زنگوان، کارزان، لومارمی باشد. بخش هلیلان شامل دهستان هلیلان و زردلان می‌باشد. و همچنین دارای ۲۳۰ روستای مسکونی می‌باشد. و بیش از دهها روستای خالی از سکنه می‌باشد. مراکز شهری شامل شهر (سرابله، آسمان آباد، شهرک توحید و لومار) می‌باشد. از شهرستان‌های همجوار و سایر قسمت‌های کشور افرادی با گویش‌های مختلف به این شهرستان مهاجرت نموده اند ولی زبان مادری اکثر مردم این شهرستان کردی می‌باشد. ولی در موقعیت شغلی

؛تحصیلی و اجتماعی دیگر زبان فارسی هم بکار می‌رود در موقعیت‌های رسمی زبان فارسی توسط اکثر افراد به کار می‌رود و کردی در موقعیت‌های غیر رسمی شنیده می‌شود. در بعضی از مناطق شهرستان مردم به زبان‌های عربی و لکی صحبت می‌کنند.

۱-۳ اهمیت تحقیق

با توجه به کاربرد روز افزون زبان فارسی، بیم آن می‌رود که زبان کردی کم کم به فراموشی سپرده شود. شناخت بهتر گویش کردی می‌تواند از یک سو برای علاقمندان به گویش کردی موجود در کشور و از سوی دیگر بعنوان گویشی برای بررسی زبان فارسی سودمند باشد. با این پژوهش شاید بتوان دری به سوی زیبا یی این زبان گشود و اطلاعاتی در اختیار علاقمندان به این زبان قرار داد و می‌توان راه کاری برای تقویت و حفظ آن پیشنهاد داد. . به طوری کلی تحقیق در زمینه دو زبانگی در ایران کم صورت گرفته است. علاقه مندان می‌توانند در زمینه‌های زیر اطلاعاتی را درباره‌ی زبان کردی در شهرستان کسب کنند: آشنا شدن با وضعیت زبانی شهرستان. پی بردن به رابطه بین حوزه‌های اجتماعی و انتخاب زبان توسط افراد، آشنا شدن با کاربرد زبان توسط گروه‌های مختلف، همچنین این تحقیق می‌تواند اطلاعاتی برای کاربرد این زبان در برنامه ریزی‌های آموزشی و رسانه‌ای ارائه نماید. ضمناً علاقه مندان می‌توانند در مورد فرهنگ، جمعیت، وسعت و موقعیت تاریخی و جغرافیایی این شهرستان اطلاعات کسب کنند.

۱-۴ اهداف تحقیق

هدف از انجام این تحقیق این است که پی ببریم میزان استفاده‌ی مردم از دو زبان فارسی و کردی در موقعیت‌های رسمی و غیر رسمی در شهرستان شیروان چرداول به چه صورت خواهد بود. و آیا می‌توان آن را مصداق دوزبانگی کامل یا ناقص به شمار آورد. همچنین تاثیر عوامل سن، جنس، و سطح تحصیلات را بر کاربرد این دو زبان در این شهرستان دریابیم.

۱-۵- تعریف مساله و بیان سوال‌های اصلی تحقیق

زبان ابزاری طبیعی برای منظم کردن اندیشه و نیز ارتباط میان افراد انسان است. انسان به وسیله زبان اندیشه و شناخت خود را سازمان می‌دهد. و نیز از راه آن اندیشه‌های خود را به دیگران منتقل می‌کند. ایران یکی از کشورهای است که علاوه بر داشتن شرایط اقلیمی متفاوت و وجود اقوام گوناگون دارای زبان‌ها، گویش‌ها و لهجه‌های متعددی است. مردم هر کشور برای رفع نیازهای ارتباطی عمومی خود می‌بایست یکی از زبانهای موجود کشور را به عنوان زبان میانجی یا زبان مشترک انتخاب نمایند. از دیدگاه جامعه‌شناسی زبان، سخنگویان گویش‌های مختلف به طور طبیعی و نا خودآگاه به این امر گرایش می‌یابند، که یکی از گویش‌های موجود در کشور را که وسعت کاربردی بیشتری دارد به عنوان زبان مشترک یا زبان ملی انتخاب کرده.

در کشور ما طبق اصل پانزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران زبان فارسی به عنوان زبان رسمی کشور محسوب می‌شود. لذا زبان دوم و مشترک همه کسانی که دارای گویش‌های محلی (کردی، ترکی، گیلکی، لری) هستند، فارسی می‌باشد. حال دو زبانگی چیست؟ تعریف فرد دو زبانه چندان ساده نیست و با آنکه در این زمینه تعریف‌های گوناگونی از سوی زبان‌شناسان عنوان گردیده به سهولت نمی‌توان یکی از آنها را به عنوان تعریفی جامع و کامل انتخاب کرد. بنا بر تعریف هارتمن و استورک (۱۹۷۲ ص ۱۱ و ۲۷) دوزبانه، فردی است که به دو زبان سخن می‌گوید و کسی که به دو زبان به طور مساوی تسلط دارد، دو زبانه کامل نامیده می‌شود. حال با این تعریف تحقیق حاضر به دنبال این است که بررسی کند که آیا دوزبانگی در شهرستان شیروان چرداول کامل است یا ناقص عوامل موثر بر کاربرد هریک از دوزبان فارسی و کردی را در بافت‌های مختلف و موقعیت‌های رسمی و غیر رسمی مورد مطالعه قرار دهد. و به پرسش‌های زیر پاسخ دهد.

۱- میزان اثر گذاری متغیر سن (کودکان، نوجوانان، جوانان ...) بر به کارگیری دو زبان فارسی و

کردی چگونه است؟

۲- میزان اثرگذاری متغیر جنس (مذکر، مونث) بر به کارگیری و زبان فارسی و کردی چگونه

است؟

۳- میزان اثرگذاری متغیر سطح تحصیلات (بیسواد، سیکل، دیپلم. . .) بر به کارگیری دو زبان فارسی و کردی چگونه است؟

۴- وضعیت به کارگیری زبان‌های فارسی و کردی در شهرستان شیروان چرداول چگونه است؟ آیا می‌توان آن را مصداق کامل دو زبانی کامل یا ناقص به شمار آورد؟

۵- میزان اثرگذاری متغیر موقعیت (رسمی و غیر رسمی) بر بکارگیری دو زبان فارسی و کردی چگونه است؟

۱-۶ فرضیه‌ها

۱- بین سن و میزان استفاده از زبان‌های فارسی و کردی در موقعیت‌های مختلف رابطه وجود دارد.

۲- بین جنسیت و میزان استفاده از زبان‌های فارسی و کردی در موقعیت‌های رسمی و غیر رسمی تفاوت وجود دارد.

۳- بین تحصیلات و میزان استفاده از زبان‌های فارسی و کردی در موقعیت‌های رسمی و غیر رسمی رابطه وجود دارد.

۴- افراد تحصیل کرده در شهرستان شیروان و چرداول در موقعیت‌های مختلف از هر دو زبان فارسی و کردی استفاده می‌کنند.

۵- بین میزان صحبت کردن به زبان فارسی و متغیر موقعیت (رسمی) و صحبت کردن به زبان کردی و متغیر موقعیت (غیر رسمی) همبستگی مثبت وجود دارد

۱-۷ جغرافیای شهرستان

این شهرستان در قسمت شرق استان ایلام واقع شده است. آب و هوای این منطقه نیمه مرطوب (اقلیم مدیترانه‌ای) است که دارای زمستان ملایم و مرطوب و تابستان بسیار گرم و خشک روستاهای این شهرستان از نظر شکل متمرکز تر هستند. و بیشتر آنها در امتداد رودها و جادها و به شکل طولی ایجاد شده است. عوامل طبیعی مانند آب و شکل ناهمواریها و عوامل انسانی مانند زیارتگاه هاو مسائل امنیتی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی در تعیین شکل روستاهای این منطقه دخالت دارند. مهمترین محصولات کشاورزی شامل غلات (گندم، جو، برنج، حبوبات) و محصولات جالیزی است.

کشت برنج در گذشته در سطح محدود و قطعات کوچک در حاشیه رودها و مناطق پر آب با شیوه سنتی انجام شده است. در سالهای اخیر کشت این محصول به صورت نشا کاری انجام می‌گیرد و این روش سبب افزایش بازده محصول نسبت به روش سنتی شده است.

مهمترین مناطق کشت برنج استان در شهرستان شیروان چرداول و دره شهر می‌باشد. مردم شهرستان در کنار کار کشاورزی به کارهای دامداری، زنبورداری، شیلات، و باغداری و صنایع دستی مشغول می‌باشند.

زبان اکثر مردم کردی می‌باشد. در هلیلان زبان لکی هم رایج می‌باشد در سه روستای شیروان هم مردم در کنار زبان کردی عربی هم صحبت می‌کنند. دین مردم اسلام و مذهب آنها شیعه دوازده امامی می‌باشد مراکز شهری این شهرستان (سرابله، لومار، شهرک توحید) عمدتاً نوبنیاد و از نظر شهرسازی بافتی جوان دارند. در شهرستان آثار و بناهای تاریخی بسیاری وجود دارد. که برخی از آنها متعلق به دوره‌ی ساسانیان دانسته اند. از آثار باستانی می‌توان به خرابه‌های شهر باستانی سرابکلان شیروان معروف به (ماسبدان) قلعه سام در چرداول نام برد. مهمترین صنعت شهرستان کارخانه سیمان می‌باشد که در بخش شیروان واقع شده و از مرغوب ترین سیمان‌های دنیا می‌باشد. منابع تجدید شونده، جنگلها و گیاهان داروئی و صنعتی مانند درخت بنه، بلوط و گون در شهرستان به وفور یافت می‌شود. منابع تجدید ناشدنی نفت، زغال سنگ، قیر، گاز، خاک صنعتی (کائولن) وجود دارد. یکی از مهمترین کوه‌های استان چرمین می‌باشد که بین دو بخش شیروان و چرداول می‌باشد. بزرگترین پرآب ترین رودی که از شمال شرقی و ارد استان می‌شود رود سیمره می‌باشد شاخه‌ی اصلی سیمره به نام گاماسیاب از ارتفاعات استان همدان سرچشمه می‌گیرد. و بعد از عبور از هلیلان و دریافت آب از شاخه‌های چرداول و شیروان که از دامنه شرقی کبیر کوه سرچشمه می‌گیرد. به سمت جنوب شرقی امتداد می‌یابد. و از استان خارج می‌شود (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۸ صفحه ۱۰-۷۰).

۸-۱ تاریخ شهرستان

کاوشهایی که در سال ۱۳۴۴ هجری شمسی در تپه گوران و واقع در دره‌ی هلیلان یکی از بخش‌های شهرستان شیروان چرداول انجام شده نشان داده است. که در لایه‌های باستانی این تپه مربوط به ۶۵۰۰ سال قبل از میلاد دهکده ای نیمه مسکونی با خانه‌های از چوب وجود داشته است.

این دهکده به تدریج تا سال ۵۸۰۰ قبل از میلاد به صورت آبادی کاملاً مسکونی با خانه‌های آجری درآمد است. لایه‌های فوقانی کامل‌ترین دوره‌ی سفال‌رنگین و ساده که در زاگرس کشف شده نشان می‌دهد. در حالی که لایه‌های زرین آجری هستند. در این دوره از فلز بخصوص از مس چکش کاری شده، و منگنز استفاده می‌کردند. و از آنها اشیا کوچکی مانند درفش، سنجاق، می‌ساختند. ولی هنوز ذوب فلز را نمی‌دانستند در منطقه ایلام آثار وجود کوره‌های ذوب فلز و شاید قدیمی‌ترین نوع آن در جهان یافت شده‌اند. بر ظروف سفالین بدست آمده از دره‌ی هلیلان اشکال هندسی، تصویر درخت، پرنده و حیوان مخصوصاً بز کوهی... نقش بسته‌اند. بر اساس بررسی‌های سال ۱۳۵۲ ه. ش بیش از ۱۶۰ محوطه باستانی در محدوده‌ی دره‌ی هلیلان شناسای شده است این کاوشها نشان از تاریخ و تمدن این منطقه دارد (www.ilam.miras.ir سایت میراث فرهنگی).

بر اساس نوشته‌های مورخان میتوان به اهمیت ایلام در صدر اسلام و پیش از آن پی برد، اکثر آنها از ایالت‌های ماسبدان (شیروان فعلی) مهر جانقذق (دره شهر فعلی) یکی از شهرستانهای استان ایلام و نیز شهرهای تابعه آنها مانند سیروان، صیمره، اریوجان و الزاد (ایلام فعلی) یاد کرد از قرن سوم هجری به بعد و به خصوص با قدرت گرفتن حکومت‌های محلی همانند اتابکان لرستان و سپس و ایلام لرستان در مقایسه با سایر مناطق ایران در انزوا به سر برده و رونق و آبادانی گذشته خود را از دست دادند در این دوره از شهرهای آباد و پررونق گذشته که اکثر مورخان صدر اسلام از آن یاد کرده‌اند خبری نیست. و زندگی ایلی و عشایری بر زندگی شهرنشینی پیشی گرفته است. و به گواه اکثر مورخان و سیاحان لرستان کوچک (لرستان و ایلام فعلی) از نا امن ترین مناطق کشور به خصوص در دوره‌ی حکومت و ایلام لرستان بوده است. و همین امر باعث شده است که آثار تاریخی این منطقه کمتر مورد توجه قرار گرفته شناسایی و معرفی نشود (یعقوبی، ۱۳۸۶، صفحه ۱۳-۱۵).

ضمناً فلات ایران به دلیل ویژگی‌ها و شرایط خاص طبیعی و اوضاع اجتماعی جغرافیایی، از دیر باز مرکز و کانون تمدن‌های کهن و دیرپای جهان بوده است. در این پهنه‌ی گسترده در طول قرون بخش میانی و غربی سلسله جبال زاگرس در این فلات بزرگ یعنی همان مکان‌های که هم اکنون لرستان و ایلام در آن واقع شده به دلیل برخورداری از شرایط مناسب زیستی از قدیمی‌ترین مراکز سکونت بشر به شمار می‌رفته است. و البته به علت دوری از مراکز و صعب العبور بودن تا حدودی

در ادوار تاریخی از نظر ساختار حکومت و تشکیلات اداری و کشوری در طول حیات خود فرازو نشیب‌های را طی کرده است. ماسبذان و مهرجانقذق که به لحاظ تاریخی بر استان ایلام کنونی و قسمت کوچکی از کرمانشاه و لرستان امروزی منطبق است، با توجه به اینکه مناطق یاد شده قسمت اعظم حیات تاریخی خود را تحت عنوان لرستان گذرانده است، از ۲۰۰۰ قبل از میلاد ادامه داشته و قدیمی‌ترین قومی که بر لرستان و ایلام حاکمیت داشته عیلامیان بودند و بعد از آنان دومین قومی که به موازات عیلامی‌ها بر بخش‌های از منطقه یاد شده تسلط داشتند کاسیان بودند. ماسبذان و مهر جانقذق در دوره‌ی مادها، هخامنشی، و اشکانیان دچار دگرگونی‌های فراوانی شده‌اند. (یعقوبی، ۱۳۸۶، صفحه ۱۵).

ماسبذان و مهر جانقذق در دوره‌ی ساسانیان

آن گونه که از اسناد و شواهد گوناگون تاریخی بر می‌آید، در عهد ساسانیان ماسبذان و مهر جانقذق از آبادانی و رونق به سزای بر خوردار بوده‌اند، در این دوره شهرها، دژها، پلها و راه‌های عظیمی بنا شده که حاکی از رشد و شکوفای مناطق یاد شده در این دوره می‌باشد. ماسبذان و مهر جانقذق در دوره ساسانی از لحاظ تقسیمات کشوری جز سرزمین پهله یا (پهلوی) بوده است. پهلوی یکی از استانهای بزرگ زمان ساسانیان بوده است که اعراب آن را جبال نامیده‌اند.

یکی از شهرهای مهم ماسبذان سیروان بوده است. کلمه سیروان در برخی از کتب به صورت شیروان نوشته شده است لیکن این محل اکنون شیروان نامیده میشود. راولینسون میگوید امیری (۱۳۸۷، صفحه ۴۹) همانگونه که از خرابه‌ها پیداست این شهر مربوط به زمان ساسانیان است و احتمال دارد که انوشیروان آن را بر روی خرابه‌های شهر قدیمی یونانی بنا نهاده باشد. شیروان به هنگام حکومت عیلامی‌ها شهری بوده است به نام هارداپانو و بی شک در زمان اشکانیان دارای اهمیت ویژه بوده است، لکن به عهد ساسانیان رونق بیشتری داشته است. علت ویرانی و تخلیه شهر به درستی معلوم نیست قدر مسلم این است که شیروان تا اواخر چهارم هجری. مسکونی بوده است. و از آن پس احتمالاً وقوع زلزله موجب ویرانی شهر شده است، و از آن زمان تاکنون خرابه‌ها و ویرانی‌های آن شهر باستانی موجود می‌باشد و در آن محل یکی از روستاهای بزرگ شیروان بنام